

Tasarruf Açığı Sorunu: Türkiye ve Çin Karşılaştırması*

Saving Gap Problem: Comparison of Turkey and China

Koray YILDIRIM¹, Fatih Mehmet ÖCAL²

Özet

Çukurova Üniversitesi, İ.İ.B.F.,
Adana, Türkiye

ORCID:

K.Y.: 0000-0002-2524-1746

F.M.Ö.: 0000-0002-1872-001X

Corresponding Author :

Koray YILDIRIM

Email:

korayyildirim80@gmail.com

Citation: Yıldırım, K. ve Öcal, F. M. (2020). Tasarruf Açığı Sorunu: Türkiye ve Çin Karşılaştırması. *Journal of Humanities and Tourism Research*, 10 (2): 262-274.

Submitted: 16.11.2019

Accepted: 31.03.2020

Bu çalışma Türkiye ekonomisinin kronikleşmiş tasarruf açığı sorununa tasarruf artışı bakımından başarılı bir ülke olan Çin'in uyguladığı politikaları referans alarak çözüm önerileri sunmayı amaçlamaktadır. Çalışma ekonomik yapı olarak benzer oldukları 1980 yılından başlayarak 2015 yılı arasını analiz etmektedir. Çalışmada ulaşılan sonuç ise Türkiye ekonomisinin finansal liberalizasyon sürecine yapısal anlamda hazır olmaması nedeniyle 2000'li yıllara kadar kırılğan bir yapı sergilemiş ve krizlere maruz kalmıştır. 2000'li yıllardan sonra gelir artışının lüks tüketime kayması nedeniyle tasarruf açığı sorununu henüz çözüm getirememiştir. Çin'de ekonomik yapı olarak piyasa sosyalizminin benimsemesiyle ücret ve fiyat kontrollerinin olması ve aile planlaması anlamında tek çocuk uygulaması gibi ekonomik ve demografik hayata müdahaleler bulunmaktadır. Bu açıdan bakıldığında Çin ekonomisinde gönüllü tasarruflar yaygın inaniştir. Ancak bilinenin aksine tasarruf bilincinin Konfüçyüs kültürünün etkisi olsa da büyük oranda tasarruflar devlet eliyle zorunlu hale getirilmektedir. Diğer bir deyişle otonom harcamalar devlet tarafından baskılanmaktadır. Bu durum ise demokratik ülkelerde refahın tabana yayılması açısından sorun teşkil ettiği için Türkiye ekonomisinde makroekonomik değişkenlerin iyileştirilmesinin yanı sıra tasarruf bilincinin artırılması gerekmektedir. Bu çalışmada tasarruf artışı açısından iktisat politikalarının yanı sıra refah kaybına sebep olsa da müdahaleci uygulamaların politika etkinliğini artırdığı sonucuna ulaşılmıştır.

Anahtar Sözcükler: Tasarruf Açığı, Liberalizasyon, Tasarruf Saiki, Türkiye Ekonomisi, Çin Ekonomisi

Abstract

This study aims to provide solutions to the chronic savings deficit of Turkey's economy by reference to policies implemented in China, which is a thriving country in terms of increased savings. The study analyzes the economic structure between 1980 and 2015, when they were similar. The results achieved in this study offer structural terms for the process of financial liberalization of Turkey's economy, which exhibited a fragile structure until the 2000s and was exposed to crisis. Since the increase in income after the 2000s shifted to luxury consumption, the problem of saving deficit has not been solved yet. With the adoption of market socialism as an economic structure in China, there have been interventions in economic and demographic life such as wage and price controls and the implementation of a single child in terms of family planning. From this point of view, voluntary

*Bu çalışma birinci yazarın ikinci yazar danışmanlığında yürütülen yüksek lisans tez çalışmasından üretilmiştir.

savings are a common practice in the Chinese economy. However, contrary to what is known, although the consciousness of saving is an effect of Confucian culture, savings are made compulsory by the state. In other words, autonomous consumptions are suppressed by the state. This poses a problem for the distribution of prosperity in democratic countries. Therefore, Turkey's macroeconomic variables are required to increase the awareness of savings as well as improving the economy. In this study, it is concluded that interventionist practices increase policy effectiveness, although economic policies cause a loss of welfare in terms of savings.

Keywords: Savings Gap, Liberalization, Saving Motive, Turkish Economy, Chinese Economy

1. GİRİŞ

Son yıllarda gelişmekte olan ülke ekonomilerinin büyüme anlamında neden yeterli performansı gösteremediği konusunda bazı tartışmalar yapılmaktadır. Bu sorunun temel sebebi ise yatırımları finanse eden tasarrufların yetersizliğine dayalı tasarruf açığı olduğu üzerinde durulmaktadır (Sancak ve Demirci, 2012). Tasarruf açığı bir ekonominin yatırımlarını kendi tasarruflarıyla karşılayamaması durumudur. Tasarruflar gelişmekte olan ülkeler açısından son derece önemlidir. Tasarruflar gelişmekte olan ülkelerde yeterli ve sürdürülebilir bir büyüme potansiyeline ulaşmadaki en önemli değişkenlerden bir tanesidir. Türkiye ekonomisi 1980'li yıllarda başlayan liberalizasyon süreciyle sermaye hareketlerini 1980'li yılların sonlarında serbestleştirmiştir. Bu süreçle birlikte ani sermaye çıkışları yaşanmıştır. Bunun sonucunda yatırımların finansmanı olan tasarruflar dış piyasalara kayarak tasarruf açığı sorununu tetiklemiştir. Yatırımların finansmanı konumunda olan tasarruflardaki artışla birlikte ekonominin yeterli sürdürülebilir büyüme ve kalkınma potansiyelini artırmasının önündeki en büyük engellerden birisi kalkacaktır. Bu nedenle tasarruflar ekonomi açısından son derece önemlidir. Bu çalışmada tasarruf açığı sorununun neden kaynaklandığı ve bu soruna ne gibi çözümler getirilebileceği hususları analiz edilecektir. Bu bağlamda Türkiye ve seçilmiş ülke olarak Çin ekonomisinin 1980-2015 yılları arasında kalan süreçteki tasarruf açığı sorunu ve karşılaştırması ele alınacaktır. Buradan hareketle tasarrufları etkileyen faktörler olarak milli gelir başta olmak üzere yatırımlar, tüketim, tüketicilerin psikolojik eğilimleri, sermaye hareketleri gibi tasarrufu etkileyen değişkenler irdelenecektir. Tasarruflar yatırımların finansmanı olarak ekonomiyi büyüme trendine sokacak temel değişken olarak karşımıza çıkmaktadır. Ayrıca, tasarrufları oluşmasını etkileyen temel iktisadi karar birimlerinden olan tüketicilerin tasarruf eğilimlerinin psikolojik boyutu analiz edilecektir. Bu soruna kalıcı çözüm getirebilmek için bireylerin tasarruf alışkanlıklarının nasıl değiştirilebileceğine ilişkin sonuçlar elde edilmeye çalışılacaktır. Diğer yandan tasarruflarını büyük oranda artırmış olan Çin ile Türkiye karşılaştırılacak olup Türkiye ekonomisi için ne gibi politikalar üretilebileceği konusuna değinilecektir.

2. TASARRUF VE TASARRUF AÇIĞI KAVRAMINA GENEL BAKIŞ

Literatürde tasarruf kavramının temel bir makroekonomik değişken olması sebebiyle teorik olarak ekonomi açısından önem arz etmektedir. Harcanabilir gelir, tüketim ve tasarruflardan oluşmaktadır. Harcanabilir gelirin tüketime ayrılmayan kısmı ise tasarrufu oluşturmaktadır (Ünsal, 2007: 136). Daha açık bir dille ifade edilecek olursa, halk arasında tasarruf kavramı genel anlamda tutumluluk, bir şeyi idareli kullanmaktır. İktisat bilimi açısından ise bireylerin, toplumun ve devletin bir malı, hizmeti, sermayeyi yani tüketime sunulmuş bir iktisadi değeri rasyonel bir biçimde kullanması anlamına gelmektedir (Çetin, 2004: 4-5). Reel ekonomiye aktarılacak ekonomik aktiviteyi etkilemesi açısından tasarruflar rezerv ve dinamik tasarruflar olarak önem arz etmektedir. Öncelikle rezerv kelimesine etimolojik olarak bakılacak olursa; biriktirilmiş şey, ayrılmış, stok gibi anlamları vardır. Diğer yandan işlenmemiş maden miktarı, ham petrol kaynağı anlamlarına da gelmektedir (Sami, 1985: 1109). Buradan hareketle rezerv kelimesi tekrar tanımlanacak olursa, ekonomik bir değerın tüketiminin geciktirilmesi amacıyla ilerde kullanılmak üzere saklanması veya stoklanmasıdır. Rezerv tasarruflara örneklendirilecek olursa; kişinin para

biriktirdiği mevduat hesabı ve bir çocuğun kumbarası rezerv tasarruf olarak kabul edilmektedir. Dinamik tasarruflar ise doğrudan yatırımlara aktarılan ekonomik değerlerdir. Dinamik tasarruflara örnek ise işletmelerin yatırım amacıyla kullanılabilir gelirlerinden ayırdıkları parasal değerler, gayrimenkullere ve menkul mallara (hisse senetlerine) harcanan paralar dinamik tasarruf olarak değerlendirilmektedir. Dinamik tasarruflar ekonomi açısından en verimli tasarruf olarak kabul edilmektedir (Yereli, 1996: 9).

2.1. Tasarruf Açığı Kavramı

Tasarruf açığı kavramı özdeşlikler yardımıyla ifade edilecek olursa; $(S - I) + (T - G) = (X - M)$ şeklinde gösterilebilir. Bu denklemde; S özel kesim tasarrufları, I yatırımları, T kamu gelirlerini, G kamu harcamalarını, X ihracatı, T ithalatı ifade etmektedir. Bu denklemde $(S - I)$ tasarruf açığını, $(T - G)$ bütçe açığını, $(X - M)$ ise dış ticaret açığını göstermektedir. Buradan hareketle $(S - I)$ ve $(T - G)$ iç dengeyi, $(X - M)$ dış dengeyi ifade etmektedir. Bu denklemden yola çıkarak bütçe açığının olmadığı bir ekonomide dış ticaret açığı ve tasarruf açığı birbirine eşit olacaktır. Diğer bir deyişle dış ticaret açığı; yurtiçi tasarrufların yurtiçi yatırımları karşılamamasından dolayı kullanılan yabancı tasarrufları ifade etmektedir. Cari açık problemi yaşayan gelişmekte olan ülkeler bu nedenle kalkınmak için yabancı tasarruflara ihtiyaç duymaktadırlar (SDE, 2012). Dolayısıyla tasarruflar ekonominin içsel ve dışsal dengesinin sağlanması açısından önemli bir değişkendir. Tasarruflar özel kesimde ve kamu kesiminde gelir ve gider arasındaki fark olması sebebiyle hane halkı ve kamunun kaynaklarını ihtiyatlı ve verimli bir şekilde kullanması sonucu elde edebileceği önemli bir araçtır. Ekonomide iç dengede bir açık söz konusu olduğunda dış açık oluşması kaçınılmazdır. Bu durumda iç dengesizlik sorununa dış dengesizlik sorunu eşlik edecektir. Buradan hareketle tasarruflar iç dengenin sağlanması açısından tasarruflar yatırımları yatırımlar ise gelirleri artırarak ekonomiyi kısır döngüden kurtaracaktır. Bu gelişmeler neticesinde tasarrufların harcanabilir gelirin artan fonksiyonu olmasından dolayı gelir artışı sonucunda ise tasarruf açığı sorunu giderilecektir. Tasarruf açığı sorunu giderilmediği takdirde ekonomide bu kısır döngü var olacaktır.

2.2. Türkiye’de Tasarruf Açığı ve Tasarrufları Belirleyen Faktörler

Türkiye’de kamu ve hane halkı tasarruflarını belirleyici faktörlere ayrı ayrı değinmek gerekmektedir. Öncelikle kamu tasarruflarına bakılacak olursa, geleneksel olarak kamu etkinliği ve verimliliği değerlendirileceği zaman kamu açığı baz alınmaktadır. Kamu tasarrufları kamu sektörünün genel dengesiyle yani kamu açığıyla bağlantılı olduğu için kamu tasarrufları önemlidir. Ancak kamu kesimi tasarruflarıyla kamu açığı arasında yatırım harcamaları ve sermaye transferi toplamı kadar bir fark bulunmaktadır. Kısaca 1975-1989 döneminde tasarrufların hangi değişkenlerden etkilendiğine bakılacak olursa bu dönemde büyüklük olarak GSYH baz alındığında tasarrufların GSYH’nın % 3 ile % 6’sı düzeyinde olduğu görülecektir. Özellikle 1980’li yıllar finansal serbestleşme politikaları nedeniyle uluslararası sermaye akımlarının hızlandığı ve ani şokların yaşandığı yıllar olmuştur. Türkiye ekonomisinin bu sürece hazır olmaması nedeniyle yapısal reformları hayata geçirmesi kaçınılmaz olmuştur. Ancak yapısal reformlardaki uygulama gecikmesi nedeniyle ekonomik etkinlik anlamında Türkiye ekonomisi başarısız olmuştur. Bu dönemdeki tasarruf düşüşlerinin sebepleri arasında cari harcamalardaki artış ve faiz maliyetlerindeki artışların gelirdeki artışları aşmasıdır. Diğer yandan Türkiye’de makroekonomik kırılğanlıkların yanı sıra tasarruf açığında artışa sebep olan tüketim alışkanlıkları da son derece önem arz etmektedir. Tüketim toplumu ve kişilerin lüks tüketim mallarına olan talebini analiz etmeden önce bu değişkenleri etkileyen temel faktör olan küreselleşmeye değinmek gerekmektedir. Küreselleşme kavramsal olarak kısaca, dünyada ekonomik ve siyasal sınırların kalkması ve bunun sonucunda sosyal ve kültürel etkileşimin artması olarak tanımlanabilir. Tüketim toplumu ise kişilerin tüketimlerini temel fizyolojik ihtiyaçlarını gidermekten ziyade belli

bir sınıfa aidiyet duygusunu tatmin etmek, tüketim yaparak iyi hissetmek ve farklılaşma duygusunun tatmini gibi sebeplerle tüketimi araç olmaktan çıkartıp bir amaç haline getirmiş toplumların tüketim biçimi olarak değerlendirilmektedir. Bu bilgilerden yola çıkılarak tüketim toplumu ve lüks tüketim malları talebi analiz edilecek olursa, 1980'li yıllara kadar toplumsal sınıflaşma kriteri olarak giyim kuşam, etnik gruplar, belli bir müzik grubu hayranlığı ve bir futbol takımı taraftarlığı gibi faktörler ortaya çıkmaktadır. 1980'li yıllardan sonra küreselleşmenin etkisiyle post modern toplumlarda sınıflaşma kriteri olarak gösteriş etkisi yaratan lüks tüketim malları ön plana çıkmaktadır. 1998-2008 yılları arasında Erzurum için yapılan Tüketim Toplumunun Şekillenmesi ve Tüketici Davranışları Karşılaştırmalı Bir Uygulama adlı çalışmada tüketicilerin tüketim alışkanlıkları 500 kişiye anket uygulanarak analiz edilmiştir. Çalışmada kişilerin tüketimlerini gerçekleştirirken gelir grubu fark etmeksizin gösteriş amaçlı tüketim güdüsünde bulunduğu sonucuna ulaşılmıştır. Konu ile ilgili diğer bir çalışma olan Veblen'in The Theory of The Leisure Class (1899) isimli çalışmasında gösteriş tüketiminin alt kesimlerde de görüldüğü sonucuna ulaşılmıştır. Erzurum için yapılan çalışma Veblen'in önermesini destekleyici niteliktedir. Sonuç olarak lüks tüketim malları temelli gösteriş tüketimi tasarruflarda azalmayı, ithalatta ve enflasyonda artışı tetikleyici bir değişken haline gelmiştir (Çınar ve Çubukçu, 2009: 278-298).

90'lı yıllarda ise kamu kesimindeki aksaklıkların temel nedenleri olarak; sosyal güvenlik harcamaları, faiz maliyetleri ve tarımsal destekleme gibi nedenlerle konsolide bütçe transferlerinin olmasıdır. Bu dönemde faiz ödemelerindeki ani yükselişle birlikte 90'lı yılların sonuna doğru GSYİH bazında % 3'ten % 10 seviyelerine çıkmıştır. Bu nedenle kamu harcamaları artmış ve kamu tasarrufları düşmüştür. 2000'li yıllarda ise kamu tasarrufları yükselme eğilimi göstermiştir. Bu dönemde tasarruflardaki artışın temel sebebi ise mali ayarlamalardır. Bu durum faiz dışı fazla açısından açıklanacak olursa 2000-2008 yılları arasında faiz dışı fazlada GSYİH'e oranla % 3,8'lik bir artış yaşanmıştır. Bu yıllarda gayrisafi kamu kesimi borçları 2001 yılında GSYİH'ya oranla %78,9 iken bu oran 2008 yılı itibariyle % 42,9 seviyesine düşmüştür. Bu gelişmeler sonucunda krizlerle sıçramış olan borç stoku giderek azalmıştır. Bu dönemde uygulanan daraltıcı maliye politikalarıyla spekülative hareketlerden ekonomi arındırılmak istenmiş ve güven ortamının sağlanması anlamında önemli gelişmeler kaydedilmiştir. Bu dönemin başlarında faiz oranlarının kriz nedeniyle yükselmesi sonucu kamu kesiminin maliyetleri artmıştır. Ancak kriz ortamından kurtulmak için uygulanan yapısal reformlar faiz oranlarını düşürmüştür. Kriz döneminde % 99,6 ya ulaşan faiz oranı 2008 sonu itibariyle % 19,2'ye düşmüştür. Ayrıca 2001 yılındaki faiz harcamaları GSYH'nin %17,1'iyken bu oran vergi gelirlerinin % 93,7'sine tekabül etmektedir. Faiz harcamaları faiz oranlarının düşmesiyle azalarak % 5,3'e gerilemiştir. Bu da vergi gelirlerinin % 30,1'ini oluşturmaktadır. 2005 yılına gelindiğinde kamu tasarrufları 1997'den bu yana ilk defa pozitif değer almış 2006'da ise özelleştirme gelirlerinin katkısıyla da bir kez artış eğilimi göstermiştir. Tasarrufların bu artış trendine, gelir artışı katkı sağlamış gelir artışında ise tüketim vergilerinin katkısı olmuştur. Diğer yandan faiz maliyetlerinin azalmasıyla tasarruflar 2007 döneminden sonra düşüşe geçmeden artış eğilimi göstermiştir. Özel kesim tasarruflarında ise Türkiye'de 1998 yılından bu yana özel kesim tasarrufları etkileyen dört ana değişkenle karşılaşılacaktır. Bunlar; reel faiz oranı, gayrisafi özel kullanılabilir gelir, genç bağımlılık oranı ve enflasyon oranıdır. 1998-2008 döneminde faiz oranlarındaki düşüş tasarruf oranlarını azaltmıştır. Faiz oranlarının 1998'deki oranda kaldığı varsayılırsa 2002'de özel kesim tasarrufların brüt kullanılabilir gelire oranı % 33 seviyesinin üzerinde gerçekleşmiştir. 2008'de ise % 23'ün üzerinde gerçekleşmiştir. Bu nedenle faizlerdeki düşüş tasarruf oranını aşağı çekmiştir. Tasarruflar gelirin bir fonksiyonu olduğu için gelirdeki artışlar özellikle 2005 yılından sonra tasarrufları artırmıştır. Genç bağımlılık oranı bir miktar düşmüştür. Genç bağımlılık oranındaki bu düşüş tasarruf oranlarındaki düşüşü biraz yavaşlatmıştır (Dünya Bankası, 2012).

2001 yılından sonra ekonominin yapısal anlamda dönüşerek istikrar kazanmasından dolayı Türkiye’de tasarruf açığı 2001 öncesi ve sonrası olmak üzere ayrı ayrı analiz edilecektir. Çizelge1 ‘de 1980-2001 döneminde tasarruf açığı ve nedenleri gösterilmiştir;

Çizelge 1. 1980-2001 Arası Türkiye’de Tasarruf Açığının Seyri

Yıllar/ Tasarruf ve Yatırımlar	Kamu Tasarrufu	Özel Tasarruf	Yurtiçi Tasarruflar	Kamu Yatırımları	Özel Yatırımlar	Sabit Sermaye Yatırımları	Tasarruf Açığı
1980	3,4	9,4	12,8	6,6	13,7	20,3	-7,5
1981	5,6	11,8	17,4	6,8	12,3	19,2	-1,8
1982	5,2	8,9	14,1	6,2	12,1	18,2	-4,1
1983	4,8	9,2	14	6,5	12,5	19	-5
1984	4,5	9,3	13,8	6	12,2	18,2	-4,4
1985	5,8	14,7	20,5	6,9	12,4	19,3	1,2
1986	6,1	19	25,1	7,6	14,1	21,7	3,4
1987	4,9	21,2	26,2	7,4	15,5	22,9	3,3
1988	5,1	24	29,1	6,6	17,6	24,2	4,9
1989	3,6	20,8	24,4	5,7	15,5	21,1	3,3
1990	2,6	22,1	24,7	5,2	16	21,2	3,5
1991	0,7	23,9	24,6	5,6	16,5	22,1	2,5
1992	-0,6	24,6	24	5,5	16,4	21,9	2,1
1993	-0,7	25,8	25,1	5,4	19,2	24,6	0,5
1994	-0,1	25	24,9	3,7	19,1	22,8	2,1
1995	-0,1	24,6	24,6	3,1	19,6	22,8	1,8
1996	-1,1	23,4	22,3	3,8	20	23,8	1,5
1997	0,8	22,6	23,4	4,6	20,5	25,1	-1,7
1998	-1,4	25,7	24,3	4,8	18,3	23,1	1,2
1999	-5	25,1	20,1	4,9	14,4	19,3	0,7
2000	-3,4	21,8	18,4	5,2	15,7	20,8	-2,5

Kaynak: (www.kalkinma.gov.tr) Temel Ekonomik Göstergeler, 2016. Erişim Tarihi:12.01.2016

Çizelge 1’de tasarruf açığının seyrine bakıldığında ekonominin dışa açılmasıyla birlikte sistemin başarılı ve başarısız işlediği dönemlerde bir eşanlık gözlemlenmektedir. 1980 yılında alınan önlemlerle dış kaynakların ülkeye girişiyle tasarruf açığı bir miktar düşmüş kısa süreli de olsa ekonomi bu finansmanın kaldıraç etkisiyle büyüme trendine girmiştir. Yerli piyasada altyapı sorunları ve rekabetçi yapının olmayışı gibi nedenlerle spekülasyon sermaye akımlarına maruz kalmış ve 1980’lerin sonlarına doğru kambiyo rejiminin de tamamen serbest bırakılmasıyla kırılmalı bir yapı sergilemiştir. 1994 yılında yaşanan ekonomik krizle tasarruflar azalmış, 1999 ve 2000 krizlerinde de sermaye kaçışlarıyla tasarruf açığı sorunu kronik hale gelmiştir (Öztürk ve Özyakışır, 2005: 16-20).

Çizelge2 ‘de 2001-2014 döneminde tasarruf açığı ve nedenleri gösterilmiştir;

Çizelge 2. 2001-2014 Yılları Arasında Türkiye’de Tasarruf Açığının Seyri

Yıllar/ Tasarruf ve Yatırımlar	Kamu Tasarrufu	Özel Tasarruflar	Yurtiçi tasarruflar	Kamu Yatırımlar	Özel Yatırımlar	Sabit Sermaye Yatırımları	Tasarruf Açığı
2001	-4,8	23,4	18,6	4,9	12,2	17,1	1,5
2002	-4,1	19,6	15,5	3,8	13,6	17,4	-1,9
2004	-1,0	16,9	16,0	3,2	17,5	20,7	-4,7
2005	2,8	13,2	16,0	3,8	17,6	21,4	-5,4
2006	4,2	12,4	16,6	3,8	18,9	22,6	-6,1
2007	2,4	13,1	15,5	3,9	17,9	21,8	-6,3
2008	1,7	15,1	16,8	4,1	16,1	20,2	-3,4
2009	-0,8	14,1	13,2	4,1	13,1	17,2	-4,0
2010	1,5	12,0	13,5	4,3	15,0	19,2	-5,7
2011	3,7	10,7	14,4	4,1	18,0	22,1	-7,7
2012	2,9	11,6	14,5	4,2	16,3	20,6	-6,0
2013	3,4	9,9	13,4	5,0	15,6	20,6	-7,3
2014	3,2	11,7	14,9	4,8	15,7	20,5	-5,6

Kaynak: (www.kalkinma.gov.tr) Temel Ekonomik Göstergeler, 2016. Erişim Tarihi:12.01.2016

Türkiye’de tasarruf açığı 2000’li yıllara kadar artış göstermekle birlikte 2000’li yıllarda yaşanan krizlerden sonra azalma eğilimi göstermiştir. Bunun nedeni ise dış borçlanma ve yabancı sermaye girişidir. Türkiye’de artan cari açık bu yolla finanse edilmiştir (Susam ve Bakkal, 2008: 81). 2000’li yıllarda ise özel kesim tasarrufları sürekli bir düşüş eğilimindedir. 2002 yılında % 23 seviyesinde olan özel kesim tasarrufları % 10’lara kadar gerilemiştir. Diğer yandan özel yatırımların GSYH’ye oranında az da olsa bir artış gözlenmiştir.

Hane halkı açısından bu tasarruf düşüşü farklı bir parametre olan hane halkı borcunun GSYİH’e oranına bakılarak da değerlendirilebilir. 2003 yılında hane halkı borcu GSYH’ye oranlandığında % 3 olarak gözlemlenirken bu oran 2010 yılına gelindiğinde %17.3’e yükselmiştir. Bu borçluluk oranındaki artış hane halkının tasarruf eğiliminin azaldığını doğrulamaktadır. Diğer yandan kamu kesiminde durumun biraz daha farklı olduğu görülecektir. 2001-2011 yılları arasındaki verilere bakıldığında kamu tasarruf açığındaki azalış gözlemlenebilmektedir. Bu tasarruf açığının azalışının nedeni ise kamu tasarruflarındaki artıştan kaynaklandığı anlaşılmaktadır.

Son on yılda kamu yatırımlarının GSYH’ye oranının % 4 seviyelerinde olduğu kamu tasarruf oranlarının bu dönemin ilk yarısında daha olumlu seyrettiği gözlemlenmektedir. Diğer yandan kamu tasarruflarının özel kesim tasarruflarıyla tam ikame olmadığı göz önünde bulundurulduğunda kamu tasarruflarında meydana gelecek artışın tasarruf açığına dolayısıyla cari açığa olumlu etki yaratacağı bilinmektedir (Özlale ve Karakurt, 2012: 3-4).

Sonuç olarak 1980’lerden bu yana tasarruf açığı sorununun temel sebepleri değerlendirildiğinde gelir yetersizliği ve yüksek marjinal tüketim eğilimi önemli sebepler arasında yer almaktadır. Gelir yetersizliği ve yüksek marjinal tüketim eğilimi tasarruf açığı sorununu etkilemesi açısından dönemsel bazda bakıldığında ayrılmaktadır. 1980’li yıllardan 2000’li yıllara kadar gelir yetersizliği sorunu tasarruf açığı sorununu daha çok etkilemiş fakat 2000’li yıllardan sonra gelirden önemli derecede artış gösterse de lüks tüketim mallarına olan talepte artış gözlenmiştir. Bu nedenle tasarruf açığının sorununun temel sebeplerinden biri de tüketim toplumu haline gelmiş olmasıdır.

3. ÇİN'DE TASARRUFLARIN SEYRİ VE TASARRUF ARTIŞININ SEBEPLERİ

Tasarruflar genel olarak gelirin tüketilmeyen kısmı olarak ifade edildiğinde özel tüketim harcamaları düşük olan ülkelerin tasarruf oranlarının yüksek olduğu sonucuna ulaşılmaktadır. Çin'in yüksek tasarrufları da bu açıdan değerlendirildiğinde özel tüketim harcamalarının 1990 yılında GSYH'ye oranı %48.8, 2000 yılında %46.2, 2004'de %39.9, 2008'de ise %34.5 olarak gerçekleşmiştir. Görüldüğü üzere özel tüketim harcamalarındaki azalma eğilimi devam etmektedir. Gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerde ise bu oran daha yüksek seyretmektedir. Bu durumu örnekleyecek olursak; Türkiye'de 2009 yılında özel tüketim harcamalarının GSYH'ye oranı %71.6, Almanya'da %58.6, Fransa'da %57.9, Polonya'da %61.4, Hindistan'da ise %62.2 düzeyinde gerçekleşmiştir. Çin'de tasarrufların yükselmeye başladığı yıllara bakıldığında reformların başladığı yıllara denk gelmektedir. Reformlarla birlikte Çin'de tasarruflar artış eğilimine girmiş ve yüksek seviyelerde seyretmeye başlamıştır. Kentsel ve kırsal bölgelerdeki tasarruflarda ise kentsel bölgelerde tasarruf seviyesinin artışı istikrarlı bir şekilde gerçekleşmiştir. Kırsal bölgelerde ise genel itibariyle yükselme eğiliminde olmakla beraber dalgalı bir şekilde seyretmiştir. Tasarrufların seyrine bakıldığında bazı dönemlerde artış hızı yavaşlansa da genel olarak yükselme eğiliminde olmuştur (Öztürk, 2011: 128).

Büyüme teorilerine bakıldığında yatırımların finansmanı olması sebebiyle tasarruflar sürdürülebilir ve uzun dönemli büyüme için önemli bir değişken olduğu kabul edilmektedir. Gelişmekte olan ekonomiler açısından bakıldığında kalkınma için tasarrufların önemi gelişmiş ülkelere göre daha önemli bir değişken halini almaktadır. Çin ekonomisinde yüksek büyüme ile yurtiçi tasarruflar arasındaki ilişki incelendiğinde diğer ülkelerde ekonominin gelişme döneminde gelir artışı sebebiyle tasarruf artışı olmuştur. Çin'de gelir artışının yaşandığı ilk yıllarda bile tasarruflar yüksek seyretmiştir. Çin'de 1982-2013 döneminde tasarrufların seyrine bakıldığında diğer gelişmekte olan ülkelere oranla kişi başına düşen gelir açısından daha geride olmasına karşın 1982 yılında % 30'luk bir tasarruf oranını yakalamıştır. Yüksek tasarrufların etkisiyle ekonomi hıza büyümüş ve gelir artışı sebebiyle 2013 yılında tasarruf oranı GSMH'ye oranla %51,8 seviyesine ulaşmıştır. Türkiye ekonomisinde ise 2000 yılında % 17,8 olan tasarruflar 2013 yılında GSMH'ye oranla %14,1'e gerilemiştir.

Çin ekonomisinde büyümeyi etkileyen bir diğer önemli değişken ise sabit sermaye yatırımlarıdır. Sabit sermaye yatırımları özellikle uzun dönemli büyüme de önemli bir değişken olarak ön plana çıkmıştır (Çelik, 2016: 28-29). Tasarrufların seyrini etkileyen diğer önemli değişkenler ise beşeri sermayenin niteliği ve AR-GE harcamaları olduğu kabul edilmektedir. Beşeri sermayenin niteliği olarak üniversite öğrenci sayısı analiz edilmiştir. Aimen Chen'in (2005), Çin'i analiz ettiği "Assessing China's Economic Performance Since 1978: Material Attainments and Beyond" adlı çalışmada 10.000 kişiye düşen üniversite öğrenci sayıları ise 1985-2002 yılları arasında 16,1'den 70,3'e yükselmiştir. Diğer bir değişken olarak AR-GE harcamaları 1996-2002 yılları arasında 4,9 milyar dolardan 15,6 milyar dolara yükselmiştir. Türkiye'de ise bu oran bu yıllar arasında 0,8 milyar dolardan 1,2 milyar dolara yükselmiştir. Sonuç olarak diğer faktörlerin yanı sıra eğitim seviyesi ve AR-GE harcamalarında meydana gelen yükselmenin etkisiyle tasarruflar bu dönemde tüketim eğilimi artmış olsa da tasarruflardaki artış oranının daha yüksek olması sebebiyle 1985-2002 yılları arasında tasarruflar 44 kat artarak önemli bir başarı elde edilmiştir. Buradan hareketle kalkınma ve büyümenin finansman kaynaklarından biri olan tasarruflar Çin ekonomisinin büyüme performansına katkıda bulunan değişkenlerin başında gelmektedir (Şimşek, 2006: 10-11). Genel olarak bakıldığında Çin son 30 yılda ortalama % 10'luk bir büyüme gerçekleştirmiştir. Çin'deki yüksek hızlı büyümeyi kontrol altına alabilmek için yönetim 2004 yılında büyümenin yüksek yatırımlardan kaynaklandığı gerekçesiyle yatırımları sıkılaştırma politikası izlemiştir. Bu uygulamalar nedeniyle yatırımlarda bir azalma gerçekleşse de

yüksek ihracat gelirleri nedeniyle ekonomik büyüme yine yüksek seyretmiştir. Çin ekonomisinin yüksek hızlı büyümesi iki temel faktöre bağlanmaktadır. İlk olarak ulusal tasarruflardan ve yabancı yatırımlardan kaynaklanan büyük ölçekli ağır sanayi ve altyapı yatırımlarıdır. Diğer faktör ise üretimde önemli girdi maliyetlerinden olan işgücünün ucuz olmasından kaynaklanmaktadır (Öztürk, 2011:126).

3.1. Çin'in Büyüme Dinamikleri

Çin ekonomisinde tasarruf artışını sağlayan en önemli dinamik olarak ekonomik büyüme göze çarpmaktadır. Ekonomik büyüme gelir artışı sağlayarak tasarruflara katkı sağlamıştır. Bu anlamda Çin ekonomisinin büyüme dinamiklerini ve büyüme performansının hangi noktalarda diğer ekonomilerden neden ayrıştığı irdelenecek olursa öncelikle reformların ve dışa açılma politikalarının göz önünde bulundurulması gerekmektedir. 1978'de Deng döneminde başlayan reformların belirgin özellikleri; kurumların tam anlamıyla özelleştirilmesi yerine kademeli olarak özelleştirme politikası uygulanarak piyasaya yönelik üretim yapan işletmelerin dışlanmasına neden olmadan ekonomiyi piyasa ekonomisine yaklaştırması, tarım tarım sektöründe istihdam düşmesi sonucu işsiz kalanların ve işgücüne yeni katılanların istihdam edilmesine önem verilmesidir. Bu iki faktör ekonomik yapının dönüşüm sürecinde yaşanacak problemleri en aza indirgeyen faktörler olarak ön plana çıkmıştır. Büyüme performansına katkı sağlayan diğer bir önemli faktör ise Çin ekonomisinin dışa açılması olmuştur. Dışa açılma sürecinde tarife ve tarife dışı engelleri kaldırılmış ve Çin önemli ölçüde büyüme kaydetmiştir. 1970'lerde 10 milyar dolar ihracat gelirlerini 2004'te 580 milyar dolara çıkarmıştır. 1978-2003 dönemdeki ortalama büyüme hızı ise % 9,5 düzeyinde gerçekleşmiştir. Çin ekonomisinin dışa açılma sürecinin başarısını bu denli yükselten faktörler ise teknoloji transferi, sermaye ve kurumsal yapıların ülkeye dahil edilmesi olmuştur (Yılmaz, 2012: 1).

3.2. Çin'de Tasarruf Artışının Psikolojik ve Sosyoekonomik Temelleri

Çin'in yapısına genel olarak bakıldığında yaklaşık 1,4 milyar insanın yaşadığı Çin'de yaşam koşulları, iş hayatı ve aile yapısının farklı olduğu göze çarpacaktır. İlk olarak Mao dönemine bakıldığında Çin reformlarla birlikte yapısal bir dönüşüm sürecine girmiştir. Bu dönemdeki bazı gelişmeler ise kadının statüsünde olumlu gelişmeler yaşanmış, nüfus 550 milyondan 900 milyona çıkmış, 1900'lü yılların başında kurulup faaliyet gösteren bankalar yok edilmiş ve yıllık ortalama kişiler gelir 100 doların altında kalmıştır. Yaşam koşullarının yeterince gelişmemesi dolayısıyla bu dönemde tasarruflarda bir artış sağlanamamıştır. Çin'de aile yapısı ve karşılaşılan sorunlara bakıldığında ise; sağlık harcamalarında devlet katkısının yetersiz olması sebebiyle ailelerin sağlık harcamalarına ayırdığı bütçenin yüksek olması, emeklilik reformundan sonra işçilere bağlanan aylığın ödenek oranının düşük olmasıdır. Bu oran emeklilik reformundan önce % 75 seviyesindeyken reform sonrası bu oran % 60'lara gerilemiştir. Aile yapısı ise tek çocuk uygulamasına göre şekillenmiş durumdadır. Tek çocuk uygulaması sonucu çocuğa anne, baba, anne ve babanın ebeveynleri olarak toplam 6 kişi bir çocuğa bakmaktadır. Kadın erkek nüfusunu karşılaştırdığımızda 100.000 erkeğe karşılık 120.000 kadın nüfusu bulunmaktadır. Eşlerinden ayrılmış olanlar tekrar evlendiklerinde ise bir çocuk hakkı verilmektedir. Çin halkı çocuklarını çok önemseyen bir yapıya sahip olması sebebiyle çocuklarını evlendirirken onlara hediye olarak ev almaktadırlar. Damat adaylarının evlilik için kendi dairesine sahip olması ve bunun için yeterince tasarruf etmiş olmasına önem verilmektedir. Bu nedenle bireyler kendilerini tasarruf yapmak zorunda hissetmektedirler. Evlerde mülkiyet sahipliği olarak tam anlamıyla olmadığı 70 yıla kadar kiralama sistemi bulunmaktadır. Çalışma hayatındaki koşullar ise genel itibarıyla esnek bir yapıya sahiptir. İşveren duruma göre çalışma saatlerinde ayarlamalar yapabilmekte ve yeni vardiyalar koyabilmektedir. İşsizlik sigortası uygulaması ise bulunmamaktadır. Bu uygulama sebebiyle işlerini kaybetme ihtimali nedeniyle işçiler üzerlerinde psikolojik bir baskı hissetmektedir. Çalışma

hayatındaki bu olumsuz koşullardan dolayı işçiler zor şartlama uyum sağlamak zorunda kalmaktadırlar. Çin'de yaşam koşulları ve iş hayatındaki aksaklıklar sebebiyle bireyler gelecek planlarını hayata geçirebilmek için kişisel tasarruflarını %25 seviyesinde tutmaktadırlar (The Times, 2008).

Çin toplumunun düşünce yapısını ve davranış biçimlerini etkileyen temel faktör Konfüçyüs öğretisinin ilkeleri olarak karşımıza çıkmaktadır. Konfüçyüs kültürünün en temel ilkeleri olarak dürüstlük ve iyilikseverlik bilge insanın özelliklerindedir. Bilge insan ise bu ilkeleri içselleştirerek ideal insana dönüşmektedir. Bu ideal insanın davranışları sosyal ilişkileriyle toplumu ve dolayısıyla yayılarak evreni etkilemektedir.

İşverenle çalışan arasındaki bağlılığın temel etkeni olarak Konfüçyüs kültürü görülmektedir. Buradaki bağlılık kayıtsız şartsız bir bağlılık olarak değil de sadakat ve karşılıklı güven çerçevesinde oluşan bir bağlılığa işaret etmektedir. Dürüstlük çerçevesinde gelişen ilişkiler ise kişiyi çalışma hayatında başarıya götüren başka bir unsurdur. Çalışma hayatında örgüt yapısında karşılıklı güven ortamı oluşturduğu için yükümlülüklerin yerine getirilmemesi gibi durumlarda ihtilafların giderilmesi için avukatlık giderleri gibi giderler olmayacaktır. Bu örgüt yapısı sayesinde iktisadi açıdan önemli bir etkinlik faktörü olan güven ortamı gelişmiş olacaktır (Sofyalıoğlu ve Aktaş, 2001: 88).

Sonuç olarak Konfüçyüs kültürünün ekonomik açıdan yansıma iş hayatında kendini göstermektedir. Konfüçyüs kültürü işe bağlılık ve iş etiği anlamında çalışanların psikolojik durumlarını etkilemektedir. Bu durum ise geçici işsizlik gibi ekonominin istihdam oranını düşüren problemlerden uzaklaştırmaktadır (Kutunis, 2010: 57-58).

3.3. Türkiye ve Çin'in Tasarruflar Açısından Karşılaştırılması

Türkiye'de tasarrufların ve tasarruf açığının seyri açısından bir dönüm noktası olarak kabul edilebilecek olay finansal liberalizasyon süreci olmuştur. Liberalizasyon süreciyle Türkiye sermaye hareketlerini serbest bırakmış ve bunun sonucunda Türkiye'ye kısıtlı da olsa sermaye girişi olmuş ve tasarruf oranları yükselmiştir. Ekonominin dışa açılmasıyla birlikte piyasalar dış piyasalara entegre olmuştur. Bu noktada Türkiye'nin konjonktürel durumu ise henüz dış piyasalarla rekabet edecek ekonomik altyapı ve rekabet gücüne sahip olmaması sebebiyle ekonomi kırılğan bir görünüm sergilemiştir.

1980'lerin sonlarında tam anlamıyla serbestleşme uygulamalarının artması ve kırılğan yapının da etkisiyle sermaye kaçışları yaşanmış ve tasarruf açığı artış göstererek ekonomi genel dengesizlik sorunu yaşanmıştır. 1990'lı yılların ortalarına gelindiğinde ise kamu kesiminde yaşanan aksaklıklar nedeniyle Türkiye ekonomisi tekrar krize maruz kalmış ve bunun sonucunda yine sermaye kaçışları olmuş ve tasarruflar azalmıştır (Öztürk ve Özyakışır, 2005: 3-8). Tasarruf açığı 2000'li yılların başında bir miktar azalış göstermiştir. Bunun sebebi ise dış borçlanma ve dış finansman kaynaklarından gelen sermaye olmuştur. Daha sonraki yıllarda ise tasarruf açığının seyrini belirleyen unsur ise özel kesimin borçluluk oranı ve kamu kesimindeki reformlar belirleyici olmuştur. Bu dönemde özel kesimin borçluluk oranı önemli artmıştır. Özel kesim açısından borçluluk tasarrufları azaltmış ve özel kesimde tasarruf açığı meydana gelmiştir. 2000'li yılların başında kamu kesimi açısından kırılma noktası diyebileceğimiz Güçlü Ekonomiye Geçiş Programıyla kamu kesiminde disiplin sağlanmış ve kamu gelirleri artmıştır. Kamu kesimi gelir artışıyla tasarruflar artış göstermiştir. Bu dönemde özel kesim tasarruflarındaki azalma kamu kesimi gelir artışından fazla olması sebebiyle toplam tasarruflarda azalma meydana gelmiş ve tasarruf açığı artış göstermiştir (Susam ve Bakkal, 2008: 81, Özlale ve Karakurt, 2012: 3-4).

Çin'deki tasarrufların seyrine bakıldığında son yıllarda ortalama olarak % 45 civarında olduğu görülmektedir. Çin'deki bu durumun temel sebebi, genel olarak tüketim harcamalarının

düşük seyretmesidir. Bu trend ise hala devam etmektedir. Bu nedenle Çin tasarrufları yüksektir ve yükseliş eğilimi devam etmektedir. Çin'deki tasarruf artışını tetikleyen politika ise 1970'li yıllarda başlayan reform hareketleri olmuştur. Çin ekonomisinde uygulanan reformlarla birlikte Çin ekonomisi dönüşmüş ve tasarruflar artış eğilimi göstermeye başlamıştır. Çin ekonomisinde tasarruf artışı özellikle kentsel kesimde meydana gelmiştir. Kırsal kesim tasarrufları ise yatay bir trend izlemiştir (Öztürk, 2011: 128).

Türkiye ve Çin'de tasarrufları etkileyen unsurlar açısından güçlü ve zayıf yanlarının karşılaştırılması hususu Çizelge 3'te sunulmuştur.

Çizelge 3. Türkiye ve Çin'de Tasarrufları Etkileyen Unsurların Karşılaştırılması

GÜÇLÜ VE ZAYIF YANLAR	TÜRKİYE	ÇİN
Ekonomi Modeli	Türkiye'de açık ekonomi modeli olması nedeniyle sermaye hareketleri üzerinde kısıtlama yoktur. Bu durum sermaye kaçışları açısından tehlike arz etmektedir	Çin'de ise kapalı ekonomi modeli uygulanmaktadır. Sermaye hareketleri üzerindeki kısıtlamalar sebebiyle yabancı yatırımlar açısından daha fazla güven ortamı vardır.
İktisadi Kararların Etkinliği	Türkiye'de serbest piyasa ekonomisi uygulanması sebebiyle mal ve hizmetlerin değeri fiyat mekanizmasına göre belirlenmektedir. Bu nedenle rasyonel seçim teorisi etkin bir şekilde işlemekte ve kaynak kullanımında fayda maksimizasyonu daha iyi sağlanmaktadır.	Çin ekonomisinde piyasa sosyalizmi denilen yarı kapitalist yarı sosyalist bir ekonomik yapı uygulanmaktadır. Bu nedenle iktisadi kararlar rasyonel bir şekilde verilememektedir. Bu anlamda Çin ekonomisinde kaynak kullanımında etkinlik zayıf kalmaktadır.
Yabancı Yatırımlar	Türkiye yabancı yatırımlar açısından Çin'e göre zayıf kalmaktadır. Bu nedenle büyüme ve gelir artışı yeterince sağlanamamaktadır.	Çin yabancı yatırımlar açısından dünyanın önde gelen ülkelerinden birisi olması sebebiyle yatırımlar büyüme ve gelir artışı yüksek seyretmektedir.
Döviz Kuru	Türkiye'de esnek kur sistemi uygulanması sebebiyle dış dengesizlik durumu otomatik olarak ayarlanmaktadır.	Çin'de sabit kur sistemi uygulanması ve kurun düşük tutulması sebebiyle ihracat gelirlerini artırmaktadır. Bir diğer avantajı ise kur riski bulunmaması sebebiyle yatırımlar açısından güvenli bir liman konumundadır.
Kredibilite	Türkiye'ye tarihsel olarak bakıldığında 2000'li yıllara kadar siyasi ve ekonomik krizler yaşayan bir ekonomi olmuştur. Son yıllarda finansal istikrar ve fiyat istikrarında olumlu gelişmeler yaşansa da kredibilite sorunları yaşanmaktadır.	Çin 1970'lerde başlayan ekonomik reformlarla ekonomi yapılandırılmış ve bu reformların etkisiyle ekonomik dinamik bir büyüme potansiyeline ulaşmış ve istikrarlı bir şekilde sürdürmektedir. Bu açıdan kredibilitesi yüksek bir ekonomi konumundadır.
İşgücü Maliyeti	Türkiye'de işgücü sayısına bakıldığında ücretleri aşağı seviyeye çekecek kadar yüksek değildir. Bu nedenle üreticilerin kar marjı düşük seyretmektedir	Çin'de işgücünün bol olması nedeniyle ücretler düşüktür. Bu nedenle üretimde maliyet avantajı elde edilmiş olup gelir ve dolayısıyla tasarruflar artırılabilir.
Teknolojik İlerleme ve Teknolojinin Üretimde Yaygınlaşması	Türkiye üretimde teknoloji anlamında eksiklikleri bulunmaktadır. Ancak bununla ilgili çalışmalar devam etmekte olup üretimi verimli hale getirecek teknoloji ofisleri kurulmasına karar verilmiştir (Timeturk, 2017).	Çin doğrudan yabancı yatırımları sayesinde teknoloji transfer etmiş ve özel ekonomik bölgelerin yardımıyla teknolojiyi yurt genelinde üretim sürecine dahil etmiştir. Bu açıdan avantajlı konumdadır.

Doğal Kaynaklar	Türkiye doğal kaynaklar açısından zengin (bor madeni) bir ülkedir. Doğal kaynaklar bakımından zengin olsa da bu kaynakları işleyebilecek düzeyde teknolojiye henüz sahip değildir.	Çin doğal kaynaklar açısından 17 maden cinsinde dünyada lider konumundadır. Bu açıdan Çin yüksek bir gelir düzeyine sahiptir.
Tasarruf Bilinci ve Psikolojik Faktörler	Türkiye’de lüks tüketim mallarına olan talebin yüksek olması tasarruf bilincinin düşük olduğu göstermektedir.	Çin’de Konfüçyüs kültürünün etkisiyle tutumlu davranmak ve tasarruf etmek iyi bir erdem olarak kabul edilmektedir. Diğer yandan Konfüçyüs kültüründe işe bağlılık ve iş etiği de önemli bir erdemdir. Bu nedenle istihdam seviyesi yüksek ve istikrarlı bir seyir izlemektedir.

Çizelge 3.’e göre Çin tasarrufları ve tasarrufları artırıcı faktörler değerlendirilecek olursa Türkiye ve Çin ekonomisinin ekonomik sistem anlamında ayrıştığı görülecektir. Türkiye’de serbest piyasa ekonomisi uygulanırken Çin’de devlet kontrollerinin olduğu piyasa sosyalizmi sistemi uygulanmaktadır. Gelişmekte olan ülkelerde kaynakların gelişmiş ülke ekonomilerine görece olarak daha kısıtlı olması devlet kontrollerinin kaynak dağılımı etkinliği açısından avantaja dönüşmektedir. Diğer yandan işgücünün görece ucuz olması doğrudan yabancı yatırımlar açısından da avantajlı konumdadır. Sonuç olarak kamunun yönlendiriciliği ve üretim maliyeti avantajı Çin’de karşılaştırmalı üstünlüğe sebep olarak gelir artışlarına ve bunun sonucunda tasarruflarda artışa sebep olmaktadır. tüketim alışkanlıkları açısından ise Çin toplumunun daha tutumlu bir yapı sergilemesi tasarrufları Türkiye ekonomisine göre daha fazla artırmaktadır.

SONUÇ

Genel olarak büyüme teorileri açısından tasarruflar büyümenin temel dinamiği olarak kabul edilmektedir. Tasarruflar yatırımların finansmanı olması nedeniyle özellikle gelişmekte olan ülkeler açısından önem arz etmektedir. 1980’li yıllarda küresel anlamda finansal liberalizasyon süreciyle sermaye hareketleri hız kazanmış ve tasarruflar gelişmekte olan ülkelerin büyüme ve kalkınması açısından hayati derecede önem arz etmeye başlamıştır. Tasarruflar açısından Türkiye ve Çin 1980’li yıllarda iki ülkede yapısal olarak birbirlerine benzemektedir. Çin 1970’li yılların sonlarında yapısal reformlarla ekonomisini yapısal anlamda güçlendirmiş ve dış ticaretin önündeki engelleri kaldırarak ihracata dayalı büyüme sürecini başlatmıştır. Türkiye ise finansal liberalizasyon sürecine yapısal anlamda güçlü bir yapıya sahip olmaması nedeniyle krizlere maruz kalarak bu tarihten sonra ayrışmaya başlamıştır. Çin ekonomisi reformlar ve dış ticaret süreciyle gelir artışı ve bunun sonucunda tasarruflarını artırmaya başlamıştır. Çin ekonomisinde tasarruf artışında makroekonomik değişkenler kadar etkili olan unsurlar ücret ve fiyat üzerindeki kontrollerine yol açan piyasa sosyalizmi ve aile yapısında tek çocuk uygulaması gibi uygulamalardır.

Çin ekonomisinin tasarruf artışında gönüllü tasarruf olarak Konfüçyüs kültürünün etkisi olsa da temel değişken otonom harcamaların devlet politikalarıyla baskılanmasıdır. Ekonominin bu yapısı tasarruf artışı sağlasa da refahın tabana yayılması anlamında engel teşkil etmektedir. Diğer yandan Türkiye ekonomisi yapısal reformların hayata geçirilememesi nedeniyle finansal liberalizasyon süreciyle sermaye hareketleri temelli krizlere maruz kalmıştır. Türkiye ekonomisinde bu kırılmalı yapı 2000’li yıllara kadar devam ederek krizler kronik hale gelmiştir. 2000’li yıllar itibarıyla Türkiye ekonomisi yapısal anlamda dönüşüm yaşayarak istikrar kazanmış ve kredibilitesi güçlenmiştir. Bu gelişmeler neticesinde dış borçlanma ve yabancı yatırımlarda artış gözlenmiştir. 2000’li yıllardan itibaren makroekonomik değişkenler iyileşmeye başlamıştır. Bu

yıllarda gelir artışıyla birlikte lüks tüketim malları talebi artmış ve 1980-2000 dönemindeki kamu tasarruflarındaki açığın aksine özel kesim tasarrufları açık vermeye başlamıştır.

Sonuç olarak 1980-2000 dönemi gelir yetersizliği nedeniyle tasarruf açığı oluşurken 2000’li yıllardan sonra özel kesimin lüks tüketimi temelli tasarruf açığı oluşmuştur. Nitekim Türkiye ekonomisinde tasarruf açığının çözümü için makroekonomik politikaların yanı sıra tüketim alışkanlıklarının değiştirilmesi açısından tasarruf bilincine yönelik politikaların makroekonomik politikalarla uyumlu bir şekilde yürütülmesi gerekmektedir.

KAYNAKÇA

- Çelik, C. (2016). Türkiye’nin İhracat Potansiyelinin Artırılması Kapsamında Çin’in İhracat Politikalarının Değerlendirilmesi, Uzmanlık Tezi, Kalkınma Bakanlığı, Ankara.
- Çetin, M. (2004) Türkiye’nin Tasarruf Sorunu, Doktora Tezi, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Çınar, R., & Çubukçu, İ. (2009). Tüketim Toplumunun Şekillenmesi ve Tüketici Davranışları-Karşılaştırmalı Bir Uygulama-/Formation of Consumption Society and Consumer Behavior-A Comparative Application. Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 13(1), 277-300.
- [Http://Blog.Milliyet.Com.Tr/Tasarruf-Anlayisi--Cin-Ve-Almanya/Blog/?Blogno=446332](http://Blog.Milliyet.Com.Tr/Tasarruf-Anlayisi--Cin-Ve-Almanya/Blog/?Blogno=446332) Tasarruf anlayışı; Çin ve Almanya. Milliyet (2014). Erişim Tarihi: 14.01.2017
- [Http://Data.Worldbank.Org/Indicator/Ny.Gns.Ictr.Zs?Contextual=Default&End=2015&Locations=Cn&Name_Desc=True&Start=1982&View=Chart](http://Data.Worldbank.Org/Indicator/Ny.Gns.Ictr.Zs?Contextual=Default&End=2015&Locations=Cn&Name_Desc=True&Start=1982&View=Chart) Dünya Bankası, Erişim Tarihi: 09.01.2017
- [Http://www.Kalkinma.Gov.Tr/Pages/Ekonomiksosyalgostergeler.aspx](http://www.Kalkinma.Gov.Tr/Pages/Ekonomiksosyalgostergeler.aspx) Erişim Tarihi 12.01.2016
- [Http://www.Sde.Org.Tr/Tr/AuthorDetail/Turkiyenintasarrufacigisorunu/1085](http://www.Sde.Org.Tr/Tr/AuthorDetail/Turkiyenintasarrufacigisorunu/1085). SDE (20.04.2012). Türkiye’nin Tasarruf Açığı Sorunu. Erişim Tarihi:04.03.2015.
- [Http://www.timeturk.com/sanayi-ve-uretime-destek-tasarisi-genel-kurulda-kabul-edildi-2/haber-678008](http://www.timeturk.com/sanayi-ve-uretime-destek-tasarisi-genel-kurulda-kabul-edildi-2/haber-678008) Erişim Tarihi: 20.06.2017
- Kutunis, R. Ö., & Tülin, T. U. N. Ç. (2010). Güney Kore Örgüt Kültürü: Konfüçyanizm’in Etkileri Açısından Bir Değerlendirme. Erciyes Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, (35), 55-75.
- Özlale, Ü., & Karakurt, A. (2012). Türkiye’de Tasarruf Açığının Nedenleri ve Kapatılması İçin Politika Önerileri. Manuscript, TOBB, Ankara.
- Öztürk, S., Özyakışır, D. (2005). Türkiye Ekonomisinde 1980 Sonrası Yaşanan Yapısal Dönüşümlerin Gsmh, Dış Ticaret ve Dış Borçlar Bağlamında Teorik Bir Değerlendirmesi. Mevzuat Dergisi (94), 6-7
- Öztürk, S. (2011). Küresel Ekonomik Krizin Çin Ekonomisine Etkileri: Çin’in Büyüme Stratejisinin Sürdürülebilirliği. Journal of Süleyman Demirel University Institute of Social Sciences Year, 2(14).
- Sami, Ş. (1985). Temel Türkçe Sözlük; Sadeleştirilmiş ve Genişletilmiş Kâmûs-I Türkî, Birinci Baskı, Cilt: 3, İstanbul: Karakuşak Basın ve Yayın Limited Şirketi, 1309.
- Sancak, E., & Demirci, N. (2012). Ulusal tasarruflar ve Türkiye’de sürdürülebilir büyüme için tasarrufların önemi. *AİBÜ-İİBF Ekonomik ve Sosyal Araştırmalar Dergisi*.
- Sofyalıoğlu, Ç., & Aktaş, R. (2001). Kültürel Farklılıkların Uluslararası İşletmelere Etkisi. Yönetim Ve Ekonomi: Celal Bayar Üniversitesi İktisadi Ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, 8(1), 75-92.
- Susam, N., & Bakkal, U. (2008). Kriz Süreci Makro Değişkenleri Ve 2009 Bütçe Büyüklüklerini Nasıl Etkileyecek. Maliye Dergisi, 155, 72-88.
- Şimşek, M. (2006). Değişen Dünya Koşullarında Çin Halk Cumhuriyeti Ve Dış Ticaret Bakımından Türkiye-Çin Arasında Yaşanan Sorunlar ve Çözüm Önerileri. Erciyes Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi.
- Ünsal, E. (2007). Makro İktisat, 7. Baskı, İmaj Yayıncılık, Ankara.

K. Yıldırım, F. M. Öcal

- Yereli, A.B. (1996). Tasarrufların Yönlendirilmesinde Vergi Uygulamalarının Rolü ve Etkinliği. Yayınlanmamış Doktora Tezi. Dokuz Eylül Ün. Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir.
- Yılmaz, I. (2012). Çin Ekonomisi'nde Büyümenin Dinamikleri (No. 2012/77). Discussion Paper, Turkish Economic Association.